

**VAPUR**

VY - 45

*Ben' merkezci İnsan ve Kaybolan Gerçeklik*  
Oktay Taftalı

© 2026, Vapur Yayınları

© 2017, Oktay Taftalı

Yayına hazırlayan: Yiğit Kerim Arslan

Kapak tasarımı: Sertaç Altuntepe, Lügat Art

Sayfa tasarımı: Lügat Art

1. basım: Mühür Kitaplığı

Vapur Yayınları'nda 1. basım: Mart 2026

ISBN: 978-625-93329-6-3

Baskı: Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Ltd. Şti.  
Beylikdüzü O.S.B. Mah. Orkide Cad. No:1/Z

Beylikdüzü/ İstanbul

Sertifika No: 52098

Vapur Yayınları, Lügat Art Yayıncılık Ajans Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi'nin tescilli markasıdır. Bu kitabın tüm yayın hakları Vapur Yayınları'na aittir. Tanıtım amaçlı yapılacak kısa alıntılar dışında hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Lügat Art Yayıncılık Ajans Hizmetleri Ticaret Limited Şirketi

Osmanağa Mah. Osmancık Sk. No: 3 İç Kapı No: 22

Kadıköy/ İstanbul

Sertifika No: 77061

[bilgi@vapuryayinlari.com.tr](mailto:bilgi@vapuryayinlari.com.tr)

[vapuryayinlari.com.tr](http://vapuryayinlari.com.tr)

Oktay Taftalı

**Ben' merkezci İnsan  
ve Kaybolan Gerçeklik**

**VAPUR**

**Oktay Taftalı** Erzurum'da doğdu. Haydarpaşa Lisesi'ni ve İ.Ü. Ed. Fak. Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Doktorasını, Viyana Üniversitesi'nde *Der "Geist der Zeit" als spezifischer Ausdruck geschichtlichen Wandels am Beispiel des Impressionismus (Tarihsel Dönüşümün Münhasır Bir İfadesi Olarak, İzlenimcilik Örneğinde Zamanın Rubu)* başlıklı tezle verdi. 25 yıl süreyle Viyana'da eğitim danışmanlığı yaptı. 2010'da yurda döndü. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Felsefe Bölümü'nde görev yaptı. Şiir ve denemeleri 1980 yılından itibaren *Somut, Oluşum, Yazko Edebiyat, Varlık* gibi birçok dergide yayımlandı. *Üç Çiçek, Poetika* gibi dergi çevrelerinde bulundu.

Eserleri / Şiir: *Pembe Aralık* (1986), *Suların Durulduğu Yerde Yalnız Askerler* (1993), *Kan Geleneği* (1997), *Sivil Aşk Yoktur* (toplu şiirler 1999), *Kayıp ve Marifet* (2013), *Demiri Eriten Yara* (seçme şiirler 2025). Diğer kitapları: *Şiir, Ahlak ve Estetik* (1993), *Medya Çağında Düşünce* (1995), *Emperyalizm Ahlak ve Siyaset Üzerine* (2005), *Batı Aydınlanmasının Sonu ve Yerli Düşünce* (2005), *Yaşama Felsefesine Giriş* (2010), *Edebi Söylem ve Varoluş* (2015), *Ben' merkezci İnsan ve Kaybolan Gerçeklik* (2017), *İyilik ve Hiçlik* (öykü 2025).

# İçindekiler

- İkinci Baskıya Önsöz •9  
Önsöz •11  
Subjektif Materyalizm ve Kaybolan Gerçeklik •15  
Bilen Özne ve Olası Bildirimin Yabancılaşması •23  
Anlam Varlığı Olarak İnsan •26  
Aktarılabilen veya Aktarılamayan Bilgi •28  
Gerçeklik İkamesi Olarak İdeoloji •37  
İdeoloji ve Yanılsama •42  
Aydın Kavramı ve Yanılsama •47  
Tarih ve Toplum Algısında Subjektivizmin İpuçları •50  
Zamanın Akış İstikameti •55  
Tarih Teşkil Eden Eşzamanlı Eylem Alanları •60  
Tarihte İleri ve Geri Konumlanma •62  
Kayıp Kimlik •68  
Eyleyen İradenin Temsil Sorunu ve Gerçeklik •72  
Tanrısal İrade ve Temsil •74  
Modern Toplumda Temsil Boşluğu •79  
Değer Gerçeği ve Dünya Görüşü İlgisi •82  
Bilgi Objesi Olarak Değer •85  
Tabiat ve Değerler •87  
Devlet ve Değerler •89  
Gerçeklik ve Çatışan Değerler •91  
Marjinalleşen İdealizm Değeri ve Gerçekleşen Tüketim •93  
İdeal Olanın Toplumsal Karşılığı •96  
İdeal İkamesi Olarak Tüketim •98  
Kaos Gerçeğinde Bireylik ya da Bireycilik •102  
Bireyselleşen Düşüncenin Rantı ve Batı Merkezilikliği •106

Çağdaş İnsanın Anayurdu Tanrısız Dünya •110
Gerçeği Gören ve Eğitilen İnsanın Korkusu •119
Işığın ve Görmenin Kapitalist Toplumsal Verisi: Aydınlanma •123
Hümanist Eğitim ve Gerçeklik Korkusu •125
Emek Pazarının Dışında Kalma Korkusu •130
Ben’merkezci Dünyada Şiddetin Fiziki ve Metafiziki •132
Şiddet Bilinci ve Adalet İlgisi •133
Şiddetin Örgütlenme Yoluyla Gerçeklik Kazanması •134
Şiddetin Öznesi Olarak Genç Erkekler •136
Gerçekliğin Şiddet Yoluyla Kaybedilmesi: Savaş •137
Kriminal Politika / Politik Kriminalite •141
Kaybolan Gerçekliğe Toplumsal bir Örnek •143
Anlam Alanı Olarak Otorite ve Gerçeklik •145
Kolektif Unsurun Anlam Alanı •148
Toplumsal İdealizmin Sağaltıcı Etkisi •149
Otorite Saflarından İntihara •151
Kayıp Sınıfın Gerçekliği •151
Siyasetin Agora’ya Dönüşü •152
Sınıfın Olası Yeni Gerçekliği •155
Değişen Toplumsal Gerçeklik Değişmeyen Talepler •158
Kaynakça •161

*Bu alıřma, Türk Felsefesi'nde  
kendimi ait saydığım zgn bir tarz ve üslubun kurucusu,  
sayın hocam filozof şaban Teoman Duralı'ya ithaf edilmiştir.*



## İkinci Baskıya Önsöz

16. yüzyıldan başlayarak, yakın zamana dek uzanan modern zamanların biçimlendirdiği zihinler açısından, olmaz denilen şeylerin olduğu, meşruiyet, teamül, liyakat, görgü ve zarafet gibi yaşam kalitesi sunan toplumsal normların, yaptırım gücünü yitirdiği bir döneme tanık oluyoruz. İçinde yaşadığımız varsayılan gerçekliğin, çeşitli algı oyunları, medya manipülasyonları ve dijital teknikler sayesinde değiştirilebileceği savı, pek yeni bir buluş sayılmaz. Ancak bu savın geniş kitleleri kapsayacak biçimde, hatta giderek küresel ölçekte gerçekleştirilebileceğini tahmin edemedik. Aç insanın, başkasının ziyafetiyle doyduğu, zayıfın, kendisini güçlünün kişiliğiyle özdeşleştirdiği, kölenin ömrünü efendisine adamaktan haz duyduğu, erdemsiz yaşamın kişi mutluluğu bakımından sorun teşkil etmediği bir zaman dilimindeyiz.

Anılan süreci tanımlamak üzere Batı’da post-modern, post-truth (hakikat ötesi) öte-evren (metaverse), post-demokratik dönem gibi kavramlar üzerinden yürütülen tartışmalar, dönüp dolaşıp “gerçekliği belirleyen ben’in algı ve duyumlarıdır, algı ve duyum değiştiğinde, gerçeklik değişir.” kuramına yaslanıyor. Ancak kimse, geleneksel idealizmin bu demode kuramını açıktan savunmuyor. Çünkü gerçekliğin, varsayım bile olsa en azından kendi gerçekliğimizin, insan bilincinden bağımsız bir yanının olduğunu, onu denetlemeye çalışırken karşılaştığımız zorluklardan, maruz kaldığımız acılardan seziyoruz. Fakat içinde yaşadığımız zamanın ruhunu belirleyen “subjektif-idealist” obje yorumu dolayısıyla, herkesin sadece kendi zihnindeki gerçekliği veri aldığı bu oyunun, bir yanılısamadan ibaret olduğunu bildirmekte zorlanıyoruz. “Subjektif-idealist” obje yorumunda temellenen bir hayatın gündelik pratiği, acı çekmeye çokça el vermesine

rağmen, onun paylaşılmasını imkânsız kılıyor.

Böylece, beşikteki aç çocuğunu tencerede taş kaynatarak avutan yoksul anne, masalsı bir eğretilme olmaktan öte, çocuğun gerçekliğini değiştirmiş ve onun açlığını gerçekten gidermiş kabul ediliyor. Ancak işin masaldan farklı yanı şu ki, yoksul anne de artık buna inanıyor. Seyrek de olsa, algısıyla gerçeklik arasındaki çelişkiyi herhangi bir yanılsamayla gideremeyen kimi yoksul anneye ise, kendi varlığını sonlandırmaktan başka seçenek kalmıyor.

Elinizdeki metnin başlığını oluşturan ve TDK yazım kuralları açısından bitişik yazılması önerilen “ben’merkezci” sıfatı, bu metinde felsefi bakımdan “ben” probleminin öznesini kast ettiği için, ayrı yazılması gerekiyordu. Felsefi bağlamda ben’den söz ederken ya da ben’i imlerken, iyelik halini kesme işareti ile ayırmak zorunda kaldığımız ben’i, ilk baskıda sadece ayrı yazmakla yetinmiştik, ancak çeşitli yanlış anlamlardan kaçınmak üzere bu baskıda kesme işaretini yerine koyuyoruz.

*Küçük Çamlıca, Ocak 2026*

## Önsöz

G. W. F. Hegel'den ilhamla söyleyecek olursak: felsefi metin, içinde yaşanılan zamanı, düşüncede kavrama çabasının bir ifadesidir. Ama o metnin, bireysel ve toplumsal düzlemde olası sonuçlarını, ancak gelecekte görebiliriz. Çünkü düşüncenin maddeye nüfuz edebilmesi, görülür dünyada etkilerinin ortaya çıkabilmesi, zaman gerektiren bir eğilimdir. Bir başka deyişle: düşüncenin hızıyla, eşyanın hızının örtüşmesi, zamana gereksinim duyduğu için, tinsel bir varlık olarak düşünce, etkisini an'dan ziyade, an'ın ötesine uzanan süreçlerde gösterir. O nedenle, felsefede bugünü konuşmak, aslında geleceği konuşmak anlamına geliyor. Ancak bugünü konuşurken, onun, geçmişin sonucu olduğunu da göz ardı edemiyor, bugünü, geçmişe göz atmaksızın niteleyemiyoruz. Aslında konu edindiğimiz şey, belki tek bir zaman ve biz onu, ancak zihnimizde çeşitli dilimlere ayırdığımız ölçüde kavrayabiliyoruz. Zihnimizin, zamanı tek bir hamlede, tek bir bütünlük içinde kavraması mümkün görünmüyor, o nedenle onu ilk başta, geçmiş, şimdi ve gelecek olarak, sonra da her birini kendi içinde çeşitli dilimlere, çağlara, dönemlere, devirlere bölerek kavramaya çalışıyoruz.

Soruna, bilgi kuramı (epistemologie) açısından yaklaştığımızda, tarihte herhangi bir zaman diliminin, dönemin, çağın kavranması, o döneme özgü *obje yorumunun* çözümlenmesiyle mümkün olabilmektedir. Felsefede *obje yorumu* deyişle ifade edilen şey, hem varlıkbilimsel (ontolojik), hem de bilgi kuramsal (epistemolojik) açıdan gelenek oluşturan bir zihin etkinliğini imliyor. Bu etkinlik, bilinen yaygın biçimiyle, tin ve madde ikilemi üzerinde temelleniyor.

Platon'un *Sofist* diyalogunda, gökyüzünü, dolayısıyla tinsel varlığı temsil eden Olympos Tanrıları ile, yeryüzüne hakim olan ve böylece

maddi varlığı temsil eden Titanlar arasında geçen *devlerin savaşı*'na (Gigantomachie) yapılan atıf, bu ikilemin başlangıcı sayılabilir.

Maddi varlığın (physis), insan bilincinden bağımsız olarak varolduğu ve tinin, maddi varlığın bir türevi olarak, yine maddi varlık tarafından belirlendiğini temsil eden Titanlar, bu savaşı kaybederek, yeraltına Tartaros'un ülkesine gönderilirler. Tinsel varlığın ve idealar dünyasının temsilcisi olan Olympos Tanrıları, artık yeryüzüne hakimdirler ve asıl varlık duyularımızın konusu olan madde (physis) değil, zihnimizin konusu olan tin / ruh veya bir başka deyişle *ideal* olandır.

Böylece, felsefe tarihinde, *varolan nedir* sorusuna verilen cevaplar, yukardaki ikilem karşısında tercih edilen *obje yorumlarını* ifade ederler. Tinsel ya da maddi varlıktan hangisinin esas olduğu, hangisinin diğerini belirlediği, bunların iki ayrı varlık mı, yoksa tek bir varlığın iki ayrı görünümü mü olduğu türünden geleneksel sorulara, günümüzde de farklı cevaplar verilebiliyor. Ancak bu temel sorulara verilen her cevap, içerdiği *obje yorumu*yla, varlığa farklı bir anlam yüklenmesini mümkün kılıyor. Böylece, her döneme özgü *obje yorumunun*, o dönemin eğilimlerini, moda ve alışkanlıklarını ya da moda deyişle 'paradigmasını' belirlediğini söyleyebiliyoruz.

O halde içinde yaşadığımız zamana ilişkin yapılacak bir araştırma ve değerlendirme, içinde yaşadığımız zamanın eğilimlerini belirleyen *obje yorumunu* çözümlenmekten geçecektir. Fakat, yukarda değindiğimiz üzere, şimdiki geçmişten bütünüyle soyutlayamadığımız için, içinde yaşadığımız zamanın *obje yorumu* şudur diyebilmemiz, o olmayana da değinmemizi gerektiriyor. Bu nedenle varlığı ve varlık hakkındaki bilgimizin kaynağını saptamak bakımından, birbirinden farklı tezler geliştirerek, çeşitli zamanlarda dönemin ruhunu, eğilimlerini, modalarını belirleyen farklı *obje yorumlarına* da değinmeye çalıştık.

Sonuçta, içinde yaşadığımız zamanın ruhunu, *subjektif materyalizmden*, *subjektif idealizme* uzanan, 'ben' merkezci' (tek-benci veya solipsist) obje yorumunun ve onun üzerinde yükselen varlık kavrayı-

şının belirlediği varsayımına ulaşıyoruz. Bu varsayım uyarınca, örnek olması bakımından, gündelik hayatta, bireysel ve toplumsal düzlemde, karşılaştığımız kimi tekil sorunlara değiniyor, yanı sıra istenen başka türlü bir dünya için, ona uygun yeni bir obje yorumunun ön koşullarını anlamaya çalışıyoruz.

*Küçük Çamlıca, Mart 2017*

